

De kracht van feedback. Zinvol reflecteren in het mbo.

Studiedag over de rol van feedback en formatief evalueren

In een krachtige leeromgeving spelen (peer-)feedback en formatieve evaluatie een belangrijke rol. Deze vormen van reflectie zijn van grote invloed op de motivatie van studenten en goed ingezet en uitgevoerd kunnen ze het rendement van een leeractiviteit versterken. Op deze studiedag gaan we in op verschillende vormen van terugkoppeling en reflectie, waarbij de focus ligt op het stimuleren van interne reflectie bij de studenten.

Programma

- 9.30 **Opening** Tiba Bolle, Anne Middelweerd, ITTA
- 9.45 **Evaluatie van het referentiekader taal** Lonneke Broeks, OCW & Martine Gijzel, Expertisecentrum Nederlands
- 10.30 **Feedback: Wat, wanneer (niet) en hoe?** Kim Schildkamp, Universiteit Twente
- 11.30 **De kracht van interne feedback: studenten als feedbackgenerators** Bas Trimbos, SLO
- 12.30 Lunch
- 13.30 TBA
- 14.00 **Hoe bereik je diepgaand leren met peerfeedback?** Renée Filius, Universiteit van Utrecht
- 14.45 Keuze uit vijf workshops
  - 1.1 **Leerzame feedback op taal: de student in actie** Inge van Meelis & Liesbeth van der Meij, ITTA
  - 1.2 **Formatief evalueren in het taalonderwijs: hoe helpt een toolkit om de student in beweging te krijgen?** Ruurd Adrian, Mbo Utrecht & Hetty van Luijk, Zadkine
  - 1.3 **Maak er geen punt van. Feedback op schrijven** Meike Korpershoek, De Taalprof & Monica Koster, Tekster
  - 1.4 **Formatief evalueren bij schrijfvaardigheid** Sergej Visser, Bureau ICE
  - 1.5 **Van vakdidactiek naar evaluatietechniek: formatief evalueren** Marlies Elderenbosch, CINOP
- 16.00 **Feedback op een dag over feedback** Tiba Bolle, Anne Middelweerd, ITTA

Evaluatie van het referentiekader taal. Onderzoekresultaten en beleidslijnen

Lonneke Broeks, OCW en Martine Gijssel, Expertisecentrum Nederlands

Het ministerie van OCW heeft de evaluatie van de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen voor het po, v(s)o, so en mbo door ResearchNed en het Expertisecentrum Nederlands laten uitvoeren. Doel van deze evaluatie is om na te gaan in hoeverre de doelstellingen beoogd met de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen (die in 2010 is ingevoerd) behaald zijn. Specifiek voor het mbo is ook de inhoud van het referentiekader Nederlandse taal onder de loep genomen, om na te gaan in hoeverre deze inhoud geschikt en doeltreffend is voor de verschillende doelen en doelgroepen in het mbo. In deze presentatie worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen gepresenteerd. Samen met u worden mogelijke denkrichtingen verkend voor Nederlands in het mbo.

Lonneke Broeks is beleidsmedewerker bij de directie MBO van het ministerie van OCW. Hier houdt zij zich onder andere bezig met taal, rekenen, examinering en kwaliteitszorg in het mbo. Zij is als opdrachtgever nauw betrokken geweest bij de evaluatie van de referentieniveaus. Martine Gijssel is senior onderzoeker taalgericht vakonderwijs; technisch lezen; spellen; dyslexie; digitale geletterdheid bij het Expertisecentrum Nederlands.

Feedback: Wat, wanneer (niet) en hoe?

Kim Schildkamp, Universiteit Twente

In het onderwijs horen we vaak dat “uit onderzoek blijkt dat feedback belangrijk is voor het leren van onze studenten”. Dit klopt, maar het ligt genuanceerder dan dat. Sterker nog, feedback kan zelfs negatieve effecten tot gevolg hebben. Er zijn situaties waarin je beter geen feedback kunt geven. De effectiviteit van de feedback hangt af van veel verschillende factoren, zoals het tijdstip waarop de feedback gegeven wordt, de vorm waarin het gegeven wordt en hoe de feedback ontvangen wordt door de student. In deze presentatie gaat Kim Schildkamp in op het concept feedback, wat we hierover weten uit onderzoek. Wanneer werkt het bijvoorbeeld wel en wanneer werkt het niet? Zij eindigt de presentatie met een aantal praktische tips over het geven van feedback (of het niet geven van feedback).

Kim Schildkamp is hoogleraar bij de lerarenopleiding ELAN van de Universiteit Twente. Haar leerstoel heet "Data-informed decision making for learning and development". Haar onderzoek richt zich op (professionele ontwikkeling in) datagebruik en formatief toetsen. Ze wil graag docenten en schoolleiders ondersteunen bij het gebruiken van allerlei gegevens voor het verbeteren van het onderwijs.

De kracht van interne feedback: studenten als feedbackgenerators

Bas Trimbos, SLO

Feedback heeft de potentie om leerprestaties te verbeteren. Helaas is dat niet altijd het geval en kan het soms ook negatieve effecten hebben. Feedback wordt in veel gevallen gezien als de docent die commentaar geeft op het werk van studenten om ze verder te helpen. Zo is vooral de docent aan zet en doen studenten weinig met die commentaren om verschillende redenen. Dat zou toch anders en beter moeten kunnen? Hoe krijgen we studenten zo ver dat ze zelf feedback gaan genereren? Hoe kunnen docenten dat interne proces van feedback genereren beïnvloeden zodat vooral de studenten aan het werk zijn en zelf nieuwe kennis aan hun repertoire kunnen toevoegen om leerprestaties te verbeteren? In deze keynote staat interne feedback centraal waarbij verschillende voorbeelden helder maken hoe je als docent de kracht van interne feedback kunt gebruiken in de lespraktijk waarbij de studenten een actieve rol hebben en leiden tot hogere prestaties.

Bas Trimbos is leerplanontwikkelaar moderne vreemde talen (MVT). Hij is inhoudelijk vooral betrokken bij de invoering van het Europees Referentiekader (ERK), concretisering van doorlopende leerlijnen, en formatief assessment. Hij werkt veel met docenten en schoolleiders in leernetwerken waarbij werken aan een feedbackcultuur en formatief assessment een centrale plek innemen.

Hoe bereik je diepgaand leren met peerfeedback?

Renée Filius, Universiteit van Utrecht

Als gevolg van de Corona-maatregelen heeft onderwijs de afgelopen tijd vaak online plaatsgevonden. En dat heeft allerlei consequenties voor de manier waarop het onderwijs wordt gegeven en gevolgd. Renée Filius deed onderzoek naar online universitair onderwijs. Op basis van haar onderzoek en ervaring deelt ze haar inzichten en geeft ze concrete adviezen. Ze heeft in haar onderzoek gebruik gemaakt van peer feedback als methode om echt diepgaand leren te bereiken en zal laten zien op welke manier dit goed bleek te werken. Haar adviezen gaan over hoe je het onderwijs zo kunt inrichten, dat ook wanneer het online plaatsvindt, dit niet ten koste gaat van de kwaliteit of de werkdruk, maar wel kan leiden tot een beter leerresultaat.

Renée Filius is hoofd Onderwijs aan de Universiteit van Utrecht. Zij is verantwoordelijk voor de beleidsondersteuning van het College van Bestuur op gebied van onderwijs. Onderdeel daarvan zijn het strategisch programma, de kwaliteitsborging, de management informatie en verschillende instellingsbrede projecten, allen op het gebied van onderwijs.

Leerzame feedback op taal: de student in actie

Inge van Meelis & Liesbeth van der Meij, ITTA

Om effectieve feedback te geven, moeten studenten eerst laten zien wat ze écht kunnen. Halfslachtig werk van ongemotiveerde studenten geeft de docent weinig houvast om gerichte feedback te geven. In deze workshop ervaar je verschillende werkvormen waarmee je gunstige omstandigheden kunt creëren voor feedback waarmee studenten aan de slag willen.

Inge van Meelis is adviseur bij het ITTA en auteur van 'Taalbewust beroepsonderwijs'. Liesbeth van der Meij werkte in het mbo als docent Nederlands, docent NT2 en anderstaligenspecialist. Daarnaast volgde ze de master Meertaligheid & Taalverwerving. Dankzij deze combinatie weet Liesbeth als adviseur bij ITTA de dagelijkse lespraktijk te verbinden met actuele wetenschappelijke inzichten.

Formatief evalueren in het taalonderwijs: hoe helpt een toolkit om de student in beweging te krijgen?

Ruurd Adrian, MBO Utrecht & Hetty van Luijk, Zadkine

In deze praktische workshop zullen Ruurd Adrian en Hetty van Luijk de deelnemers vertellen over de toolkit formatief toetsen. Hoe draagt de toolkit bij tot formatief evalueren met de student en de docent. Hoe doe je dat? En hoe zet je de tools in? Waarbij het doel is om deelnemers de tools mee te geven hoe ze studenten aanzetten in hun leerproces. Een belangrijk onderdeel van de toolkit is de formatieve toetscyclus die de docent helpt om in het onderwijs van een les, lessenreeks met en bij de studenten informatie te verzamelen waar de student staat in zijn ontwikkeling. Die informatie kan de student gebruiken en/of motiveren om te leren.

Hetty van Luijk is toetsdeskundige en adviseur examinering Zadkine. Haar expertise ligt bij toetsing en examinering vooral in het mbo. Kernwoorden in haar werk zijn ontwikkeling, kennis overdragen, analyseren en kwaliteit. Haar aandachtsgebied is (formatieve) toetsing en examinering. Ruurd Adrian is onderwijsadviseur bij MBO Utrecht.

Maak er geen punt van. Feedback op schrijfproducten

Meike Korpershoek, De Taalprof & Monica Kosters, Tekster

Voor goed schrijfonderwijs is effectieve feedback een voorwaarde, omdat dit voor de student inzichtelijk maakt hoe hij heeft gepresteerd, hoe hij zijn tekst kan verbeteren en hoe hij een betere schrijver kan worden. In onze workshop bespreken we in vogelvlucht enkele belangrijke inzichten over goede feedback: Op welk moment tijdens het schrijfproces geef je feedback? Waar geef je feedback op? En hoe verwoord je deze zo goed mogelijk, zodat de student ook daadwerkelijk iets met de feedback doet en niet gedemotiveerd raakt? Tijdens de workshop gaan we hier ook praktisch mee aan de slag: we behandelen een voorbeeldtekst aan de hand van een door ons ontwikkeld stappenplan voor het geven van feedback.

Monica Koster is onderzoeker, ontwikkelaar en onderwijsadviseur en promoveerde op onderzoek naar schrijfonderwijs in het po met de methode Tekster. Ook is ze hoofdredacteur van tijdschrift MeerTaal. Meike Korpershoek is docent Nederlands aan het ROC van Amsterdam en heeft een onderwijsadviesbureau, de Taalprof. Zij zijn auteurs van het boek Maak er geen punt van! Feedback geven op schrijfproducten.

Formatief evalueren bij schrijfvaardigheid

Sergej Visser, Bureau ICE

Schrijfvaardigheid is doorgaans niet het favoriete onderdeel voor studenten – en voor docenten evenmin. Het nakijken van oefenwerk kost een docent immers heel veel tijd, terwijl studenten vaak te weinig doen met de feedback. De progressie en het eindresultaat vallen daardoor vaak tegen. Kan dat anders? Jazeker! In deze workshop leer je hoe je formatief kunt evalueren bij Schrijfvaardigheid. Je maakt kennis met een praktische tool waarmee je in minder tijd meer rijke feedback kunt verzorgen. Daarnaast leer je hoe je de lessen Schrijfvaardigheid maximaal effectief kunt organiseren en hoe je ervoor kunt zorgen dat studenten op tijd aan de slag gaan en je feedback goed verwerken in een volgend oefenproduct. Zo bereid je ze optimaal voor op het examen. Wel zo praktisch!

Sergej Visser was 20 jaar docent in het VO, waar hij Engels en CKV gaf. Om leerlingen meer te laten leren van en door de taal zelf, ontwikkelde hij met collega's een compleet curriculum voor Engels in de bovenbouw. Daarbij stond formatief evalueren centraal. Tegenwoordig is Sergej trainer/adviseur bij Bureau ICE. Hij helpt scholen om meer formatief te evalueren, betere toetsen te maken, en helder beleid te vormen rond goed onderwijs en eerlijke toetsing.

Van vakdidactiek naar evaluatietechniek: **formatief evalueren** Marlies Elderenbosch, CINOP

Een toets biedt inzicht in wat een student kent en kan aan het einde van een traject. Het biedt echter minder zicht op het leerproces zelf; waar staat de student, wat gaat goed en wat (nog) niet? Formatief evalueren kan hierbij van dienst zijn: een techniek waarbij je focust op groei en ontwikkeling van de student gedurende het leren. Het is een samenwerking tussen student en docent om te bepalen wat een student nodig heeft om de gewenste leerdoelen te behalen. Maar hoe vertaalt zich naar de praktijk: wat doe je als docent en wat doet de student? Hoe organiseer je feedback en activeer je studenten om dat gewenste eigenaarschap te creëren? Tijdens deze praktische workshop staan we kort stil bij de basis van formatief evalueren om snel de koppeling te maken naar de eigen onderwijspraktijk.

Marlies Elderenbosch is een toegewijde en enthousiaste adviseur op het gebied van basisvaardigheden, doorstroom in het mbo (NT1 en NT2) en leven lang ontwikkelen, zowel binnen het onderwijs als daarbuiten. Leren in een betekenisvolle context vormt het uitgangspunt van al haar werkzaamheden, of dat nu werk, studie of het dagelijks leven is. Marlies is werkzaam bij CINOP.